

Ti år uten Sjur Holsen

Et blikk på redaktørens stil, budskap og innflytelse.

Mathias Fischer

Notat fra Initiativ Vest



Denne uken er det ti år siden Sjur Holsen døde, 44 år gammel. Han var politisk redaktør i Bergens Tidende, og selv om den journalistiske karrieren var kort, etterlot han seg et stort volum av tekster som fortjener å bli lest den dag i dag.

For oss som jobber for Vestlandet og mot maktsentraliseringen, bør Sjur fortsette å være en ledestjerne. Ingen har satt bedre ord på hvordan norsk nasjonsbygging satte Bergen og Vestlandet i bakevjen. Ingen har mer presist og med så mye patriotisme refset sin egen by og landsdel. Ingen har tatt hans posisjon etter han gikk bort.

I tekstene hans finnes retorikk, historie og argumentasjon som står seg godt i dagens debatter, sammen med refleksjoner om livet som aldri går ut på dato.

For meg var Sjur en stor inspirasjon, både som skribent og menneske. Jeg vil at hans tekster skal fortsette å leve videre, til glede og inspirasjon for mange flere. Derfor har jeg skrevet dette notatet.

Jeg håper det vil bidra til at de som husker ham, husker ham bedre, og at de som ikke kjente til ham, gjør seg kjent med det Sjur hadde å si. Det var ikke rent lite.

Mathias Fischer
Daglig leder, Initiativ Vest

Ti år uten Sjur Holsen

Etter krigen kledde Arbeiderpartiet hele Norge i en brun Martin Kolberg-dress.

Noe sånt hadde han skrevet, mente jeg å huske. Det var for å finne det sitatet, at jeg tok boken hans ned fra hyllen, denne gangen. Når du ser hele avsnittet, så klarer du ikke slutte å lese.

Boken var «De hårsåres diktatur – og andre tekster i utvalg», artikkelsamlingen som ble gitt ut etter at Sjur Holsen døde.

Den siste dagen i oktober er det ti år siden. Han var politisk redaktør i BT, og etterlot seg en kone, tre barn og et stort tomrom ikke bare i redaksjonen, men også i den vestlandske offentligheten.

Før han ble borte, var det tusenvis av bergensere som hver morgen åpnet avisen og håpet på å se hans bylinebilde på side tre. Etter han ble borte, har han levd videre, for noen som et minne om at avisen var bedre før, for andre som en politisk inspirasjonskilde for et mer vestlandsk vestland, eller-for å sette ord på en moderne bergenspatriotisme. Kanskje burde han i større grad leve videre som et forbilde for hvordan god samfunnsdebatt bør være.

Å lese Sjur Holsen er – fremdeles – en språklig glede. Med hans lett slentrende stil er det som om fingrene har danset over tastaturet, at de lekne formuleringene har trillet uanstrengt ut av ham.

Glimtet i de blå øynene skinner gjennom også fra papiret, og det har en større funksjon enn bare å få leseren til å smile. For med humor og senkede skuldre tok

han også brodden ut av det store alvorret han beskrev. En annen avsender ville raskt å ha blitt oppfattet som en depressiv pessimist, og noen av karakteristikkene av både mennesker og organisasjoner kunne blitt sett på som grove personangrep klare for Pressens faglige utvalg.

Men sånn ble ikke Sjur Holsen lest. Bekymret for fremtiden, det var han, men ikke uten håp eller tro på mennesker. Pennen var skarp, men mannen var raus.

Når han sparket, sparket han oppover, og alltid mot det homogene, det ensrettede og de som går i takt. Han fremsnakket de som var annerledes, etterlyste mer mangfold både i meninger og uttrykk. Det var en politisk rettesnor, et personlig ønske og en måte å leve på.

Og, der han utøvde makt som redaktør, en måte å lede samfunnsdebatten på.

Ti år senere

Artiklene jeg leser nå, ble skrevet for å bli lest én gang, på helt vanlige dager for ti-femten år siden, i en papiravis som forsvant ut i bosspannet før neste utgave var i postkassen. På en måte føles det urimelig å lese slike raskt skrevne observasjoner lenge etter, når vi i dag har bakspeilet som fordel.

Likevel: De har tålt tidens tann.

Det meste av skriviene er fra mellom 2009 og 2013, som var Jens Stoltenbergs siste stortingsperiode. Nå blir de et nyttig tidsvindu inn i hvor debatten var den gangen, sakene vi har glemt og alt som egentlig ikke har forandret seg. Det er finanskrise og eurokrise, klimaendringer,

perspektivmeldinger, en kommende Høyre-seier, 22. juli og Hardanger-master.

På noen områder var han åpenbart framsynt. Bokens tittel «De hårsåres diktatur», tatt fra en kommentar i 2012, er illustrerende nok. Han fanget tidlig opp krenkelsestrenden, lenge før «woke» var et ord.

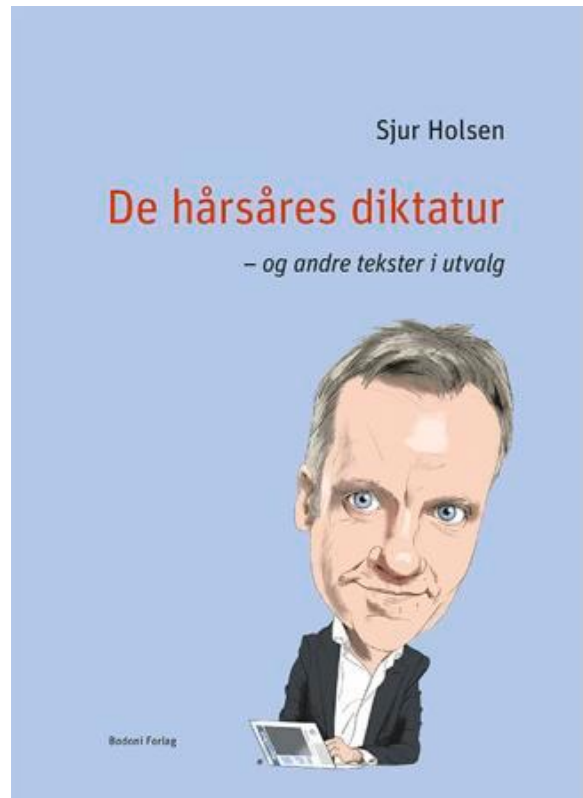
Advarslene om velferdsstatens bærekraft var han ikke alene om, men de politiske analysene om temaet er særlig interessante i ettertid. Han så på de to store partiene, og fryktet for kombinasjonen av LO/Arbeiderpartiets manglende omstillingsevne og Høyres glideflukt mot sentrum. De viktige debattene ble pakket inn i ulltepper.

Men det er som bergenser og vestlending, i skjønn, skarrende forening, at Sjur Holsen satte spor etter seg.

Det bergenske særpreget

Så før vi går videre, så skal leseren få Kolberg-referansen i sin helhet. Artikkelen «[En statsminister fra Bergen](#)» er fra februar 2013. Vær så god, her er tre av avsnittene:

«Bergen har tapt den norske nasjonsbyggingen to ganger. Først da forfattere og billedkunstnere og andre syfilitikere skulle bygge opp Norges særpreg i kamp mot svensker og dansker og alskens styggedom, og kom på den vanvittige idé å søke seg opp i de østlandske dalførene på jakt etter den norske urbonden. Den utadvendte, sprell levende kysten hadde ingen plass i denne rosemalte, halvt lobotomerte idyllen, og aller minst den skjønne horen Bergen, som hadde ligget



med ryggen til nasjonen i århundrer, i utuktig omgang med utlandet.

Etter krigen, da Arbeiderpartiet og NRK tok over nasjonsbyggingen, og prøvde å presse hele Norge inn i en brun Martin Kolberg-dress, ble ikke Bergen en gang invitert inn i prøverommet. Hvem hadde vel behov for en gammel, skrullele handelsby, etter hvert en filialby, når aksjonærene og direksjonene flyttet over fjellet, og ble erstattet av vesener og etater og direktorater og høgskoler med g?

Resultatet kjenner vi: En ekstremt homogen, ekstremt sentralisert, ekstremt lydlig nasjonalstat, med et åndsliv som stopper ved Gullrekka. Et land der vi er så innskrenket at vi tror det er større avstand til Brussel enn til Oslo, og stilltiende godtar all oppgivelse av makt og innflytelse så lenge den kan draperes i noe rødt og hvitt og blått. Et land med dyp angst for

forskjeller og fritenkning og et kolerisk forhold til det kommunale selvstyret»

Her ser man så mange elementer av det holsenske. Egentlig en replikk til Dagens Næringslivs fornøyelige magasinsak om byen som ikke har hatt en statsminister siden Mowinckel, men den overgår selv Frode Gryttens spissformuleringer i Sjøfarten.

Når Sjur Holsen adresserer DNs artikkel, et drøyt halvår før Erna Solberg faktisk blir statsminister, så rykker han ikke ut for å forsvare hjembyen mot Oslo-pressen. Heller ikke for å stemme i om at det er *på tide* at Bergen får en statsminister; det er ikke den slags patriotisme han flagger. Og ikke for å levere den vante politiske analysen om hvorfor Solberg lykkes, den analysen som alle kommentatorer tok seg betalt for å skrive i 2013.

Neida, han svinger den skarpe pennen mest av alt mot Bergen selv. Bergen er en upolitisk by i et overpolitisert land, skriver han. Det er vår egen skyld at vestlendingene ikke har større gjennomslag. Arbeiderpartiet bygget landet uten å ha fotfeste på Vestlandet, og vestlendingene var for opptatt til å hive seg med i byggeprosjektet.

Det er klassisk Holsen og veldig bergensk å piske seg selv med ironi. Budskapet går igjen i flere andre tekster, der han tar med seg en nostalgi om hva Bergen *var*, et håp om hva det *kan bli* og en hel porsjon salt når han forklarer at det dessverre er grunner til at verden er som den er.

Kjærligheten til mangfoldet

Likevel er det noe annet i denne artikkelen, mindre åpenbart, som her er det mest kvintessensielle holsenske. Nemlig det som handler om den brune Martin Kolberg-dressen, der han beskriver hvordan den norske nasjonsbyggingen ga en grå enhetsstat som kveler mangfoldet.

Mangfoldet var et selvstendig poeng. Vi måtte ikke bare akseptere forskjeller, vi må omfavne at folk lever ulike liv og at steder utvikler seg på ulike måter.

Når Holsen skrev om sentralmakten mot lokaldemokratiet, så var det ikke interessekampen om statlige overføringer som opptok ham mest. Poenget hans var at vi blir fattigere som samfunn uten mangfold, og når staten tar for mye styring og gjør alt likt, forsvinner mangfoldet.

Hvis Sjur Holsen kjempet en kamp, så var det en kamp mot det homogene, mot taktfaste politikere og mot frykten for alt som er annerledes.

Der Bergen skiller seg ut, er at byen delvis klarte å beholde sitt særpreg selv når likhetstankegangen bredte seg utover landet. Men gradvis forsvinner det, og han så det både i det store og det små.

Som etter at han hadde hørt et av barna si «søppel» i stedet for «boss». Oslo-Norge har bedrevet språklig teppebombing av provinsene, og han frykter for bergensdialektens fremtid.

«Hadde vi bare vært flyttsamer eller taggere eller somaliere, ville vi helt sikkert fått hjelp fra staten. Ferske budsjettmidler, dedikerte konsulenter i fylkeskommunen og en egen festival», skrev han. «Men nei: Vi er bare

bergensere – en utdøende rase som verden har glemt; et fortidsgufs av noe borgerlig, latterlig pompøst. Vi fortjener å dø ut.» (Endetid, 2010)

Vestlendingen

Sjur Holsen var bergenser, vestlending og europeer, sannsynligvis i den rekkefølgen. Nasjonalstaten hadde han ikke mye til overs for.

Byen er ikke stor nok til å utgjøre en motmakt mot sentraliseringen. Vestlandet, derimot, der fant han en større enhet som kunne begeistre. Sampoleren trer frem: Bergen er sentrum i sin egen periferi og må vise raushet med sitt omland.

Han behandler dette temaet i «Et rausere Bergen» (2011).

Det er mulig å beholde det bergenske særpreget og samtidig inkorporere det vestlandske; det er til og med ønskelig, fordi samlet vil vi i alle fall få noe som er annerledes.

«Og hvorfor ikke tenke tanken helt ut? Hvorfor ikke ta den vestlandske kultur og den fremste vestlandske identitetsmarkøren på alvor og si at Bergen like godt skal være nynorskens hovedstad? Ikke sånn å forstå at bergenserne skal måtte skrive nynorsk og oppgi dialekten sin – det ville være å be om tomater og heitevegger og råtne egg.

Men tenk om noen bergenske institusjoner, som for eksempel det nye Litteraturhuset, og kanskje endog noen bergenske bedrifter løp linen helt ut og sa at «nok er nok, her nyttar me nynorsk, her er me annleis!» Det hadde vært noe, det, som et poengtert opprør mot snik-oslofiseringen og en sann kjærlighetsakt til alt det fantastiske,

fargerike, fortsatt genuine Vestlandet vi bergensere er så gudbenådet heldige å ha rundt oss. Tenk over saken. Eller saka. Seriøst.»

Og det er akkurat her jeg tror at Sjur Holsen virkelig satte spor etter seg.

Fredag 27. oktober i år deltok jeg på et av Bergen Næringsråds mange frokostmøter. Overskriften denne gangen var «Hvorfor tar ikke Bergen posisjonen som Vestlandets hovedstad?».

Spørsmålet ble stilt som en oppfølging av «Nr. 2-byen Bergen», en debatt som har rullet i BA gjennom sommeren etter initiativ fra blant andre Haakon Thuestad i KODE.

Selv om Holsens tekster sjelden dukker opp, er det hans retorikk og problembeskrivelser som reflekteres videre i disse debattene.

«Nr. 2-byen Bergen» kan man spore tilbake til den ti år gamle kommentaren «Glem Oslo, se ut!». I ingressen erklærer han at en god nummer to-by kan glitre som det pureste gull. Det er her internasjonalsisten og bergensnalgikeren møtes i Holsen, der han forteller om hobbyen sin: å samle på mellomstore europeiske byer.

Det var der Bergen burde finne inspirasjon. Ikke i Oslo, som er statens og politikken by. Men der ute på kontinentet, i de mellomstore byene som velger å skille seg ut. Milano, Porto, Bilbao, San Sebastián, Marseille, Hamburg og Rotterdam.

Legg vekk hatet mot Oslo, skrev han, vi må «se i øynene at det egentlige problemet er at vekslende norske regjeringen ikke erkjenner og legger til rette for den verdiskapningen og selvstendighetskulturen som vår del av

landet er kjent for. Og vi må jobbe for det som er løsningen: et langt større lokalpolitisk og næringspolitisk mangfold, ikke mer sentralisering av makt og homogenisering av kultur, som er den soleklare trenden i dagens Norge.»

Igjen, det lokalpolitiske og næringspolitiske *mangfoldet*. Hvis du vil oppleve Roma, så drar du til Roma. Men bare Milano er Milano. Mangfold er målet.

«Bare slik, gjennom et større armslag, kan Bergen kanskje bli hva byen en gang var: En åpen, utadrettet, fri europeisk by, som søker impulser og vekst ute i verden, hevet over den iblant knugende nasjonale konformiteten i Europas mest sentraliserte stat.»

I tiden som har gått etter at Holsen skrev om «Et rausere Bergen» og «Nummer to-byen» som Vestlandets hovedstad, har faktisk debatten og byen endret seg.

Da Harald Schjelderup tiltrådte som byrådsleder i 2015, gjorde han et poeng av å prøve å bygge bedre relasjoner til nabokommunene. Bergen tok en neddempet, man kan si raus, rolle i fylkessammenslåingen mellom Hordaland og Sogn og Fjordane. Schjelderup tok sågar Holsen på ordet, og erklærte [Bergen som nynorskhovedstaden](#).

Fra næringslivet og Bergen Næringsråds side er det mer snakk om «Stor-Bergen» og mindre om Bergen-Bergen.

Så kan man skrive lengre om hvor vidt avisen hans lever opp til slagordet som en gang var Vestlandets storavis. Medieøkonomien har endret seg, og BT har endret seg med den.

Men likevel, se gjerne på kommentaravdelingen som er der nå: Misund Bringslid fra Askøy, Eikefjord fra Stavanger, Mjelva fra Geiranger, Myksvoll fra Lindås, Tjeldflåt fra Kvinnherad – og nynorskskribenten Kihl fra Oslo.

Og under Brann-kampen mot Molde valgte supporterne å hylle Jon Fosse fra Strandebarm. Han er vestlending, så han er mer vår enn han er Norge sin.

Problem løst? Nei, da.

De største utfordringene kommer når Bergen blir for opptatt med seg selv. I disse dager kan man ikke skarpe på en eneste R utenbys uten å møte vitser om bystyret og Bybanen.

Desentraliseringens pris

Jeg vet ikke om noen kommentatorer som har satt så mange spørsmålstejn som Holsen gjorde. Selv i sitt mest polemiske kunne han være drøftende og spørrende. Og realitetsorienterende.

For selv om han hadde meninger i politiske saker, brukte han sjelden tid på å argumentere for dem. I større grad beskrev ham hvorfor verden er som den er, hvordan den burde vært og hvorfor den neppe blir så mye bedre.

Det topper seg i 2012 med «Tid for pessimisme», med ingressen «Offentlig sektor er overmoden for drastiske endringer. Her er syv grunner til at det ikke vil skje».

I 2010 var Harald Schjelderup fersk byrådslederkandidat for Arbeiderpartiet, og i lanseringsintervjuet mante han til debatt om sentraliseringen i Norge. BTs politiske redaktør kommenterte i «Desentraliseringens pris» (2010). Ikke for å hylle Ap-politikerne, men for å fortelle

om de negative konsekvensene av det han selv og Schjelderup ønsker seg.

«Mer makt til Bergen og Vestlandet er plutselig på alles lepper», skriver han i ingressen. «Gjerne det – men er vi klar for økte geografiske forskjeller i Norge?»

Dypest sett handler ikke dette om vilje til å desentralisere, og heller ikke bare om å akseptere konsekvensene, men at politikere ikke er *ærlige* om at en satsing kommer på bekostning av en annen.

Klemmt mellom kravstore brukergrupper og en byråkratidrivende stat blir kommunene mindre attraktive både som arbeidsplasser og som plattform for politisk innflytelse. Snart bør du ha masochistiske tilbøyeligheter for å gå inn i norsk lokalpolitikk.
Slaver av staten, 2011

Ærlighet om prioriteringer er den evige mangelvaren i norsk politikk. Alle kan si at de ønsker et sterkt lokalt selvstyre, men få vil ta innover seg at det også må bety at noen steder vil få bedre eldreomsorg enn andre. Drevet frem av riksmedia som skandaliserer forskjeller, må staten standardisere og regulere, så det skal være nøyaktig like mange lærere per elev på alle skoler i alle kommuner.

Hvem står frem og sier at det er helt fint om noen kommunestyrer prioriterer eldreomsorg mens andre vil servere skolemat? Dette er den reelle avveiningen, og i den norske enhetsstaten ender det alltid opp med at likhet veier tyngst.

Å løse problemet med avmektige kommuner krever en ny måte å tenke politikk på, skrev han i «Slaver av staten» (2011), der han identifiserer «tre alvorlige brister i dagens praksis»:

- «Tanken om at det finnes politiske løsninger på alle våre problemer.
- Tradisjonen med å ta beslutninger sentralt som kan treffes lokalt.
- Illusjonen om at tjenestetilbudet kan bli helt likt i 430 kommuner.»

Den mentale forestillingen om at staten ikke kan desentralisere og Oslo ikke kan svekkes som hovedstad, hadde han ingen aksept for:

«Det finnes 40 statlige tilsyn med 7000 arbeidsplasser å ta av – og du må nesten være født på en LO-tallerken på Karl Johan for å hevde at alle disse arbeidsplassene nødvendigvis må ligge i hovedstaden.» («Oslomafiaen lever», 2008)

Ærlige debatter

Norge har surfet på en velstandsbølge fra Nordsjøen lenge nå. Det har skånet oss for vanskelige valg. Det har også gitt kravstore velgere og politikere uten evne eller vilje til å prioritere.

I et hjertesukk etter valgkampen i 2013, skrev Holsen «Nok en gang har vi kastet bort fire uker av vårt liv på å bivåne en valgkamp nesten kjemisk fri for prioriteringer, hvor voksne, velutdannede

mennesker prater og prater om alt det flotte de skal satse på, men sjelden eller aldri om hva de derfor må velge bort.» («Angsten for Alvoret», 2013)

De siste årene har Norge vært gjennom to skjelv som har krevd noe annet av politikerne. Først pandemien, så Russlands invasjon og de påfølgende effektene på norsk økonomi.

Koronaens økonomiske konsekvenser kunne vi kjøpe oss ut av, og til en viss grad også strømprissjokket. Men når dagens regjering forsøker å forklare at utgiftene må holdes nede, håper de kanskje at Holsen hadde rett da han skrev at «Jeg sitter med en snikende følelse av at dagens politikere undervurderer sitt publikum noe; at vi faktisk tåler mer alvor og mer klarsyn enn de er villige til å gi oss.»

Likevel, hva er det vi ser? I et statsbudsjett som visstnok krever vonde og vanskelige prioriteringer, så er det fremdeles sånn at taperne bare er de som ikke får *mer* penger, for ingen skal få oppleve kutt. Når regjeringen innfører en lakseskatt for å ta inn fem milliarder kroner, fremstiller de det som en direkte sammenheng med å finansiere billigere barnehage. I et statsbudsjett der *økningen* i folketrygdutgiftene alene er på 61,4 milliarder.

Prioriteringer, javel, ja.

Min snikende følelse er at også nå skaper politikerne et inntrykk av at etter et par «magre» år på statsbudsjettet, skal alt snart tilbake til overfloden.

«Med vilje til å prioritere, er det fullt mulig å satse både på velferd og skattelette», skrev han i «De rødgrønnes skattebløff» (2013). Likefullt skrev han at

«Skattelette er høyresidens blindspor» («Ikke i kveld, skatt», 2009).

De to store partiene bruker skatt og privatisering som symbolsaker for å skille rødt og blått, men det de egentlig diskuterer, er komma, desimaler og promiller. Er det stortingsvalg, skal vi snakke om små justeringer i formuesskatten. I årets kommunevalg, var det eiendomsskatten.

Etter vekslende regjeringer har ingen skatteøkninger vært store nok til verken å gi gedigne velferdsløft eller rasere næringslivet, samtidig som ingen skattelettelse har rasert velferden eller revolusjonert næringslivet.

Våren 2013, da Erna Solberg hadde stø kurs mot statsministerboligen, så ikke Holsen noen høyrebølge. Høyreskvulpet, kalte han det. At Solberg satt i sentrum, stille i båten, «er dermed først og fremst et uttrykk for tidsånden, eller rettere sagt: For *mangelen* på en tydelig tidsånd.» («Høyreskvulpet», 2013)

De to store temaene, som Holsen kaller det, er klimaet og velferdsstatens bærekraft. Begge deler krever tøffe valg og prioriteringer, og i norsk politikk ser han liten vilje til å ta dem. Det gjør ikke jeg nå heller.

Redaktøren

Kommentaravdelingen under Holsens ledelse skulle være for reelt interessante stemmer, ikke et sted for å takke gamle journalister for lang å tro tjeneste med et alternativ til førtidspensjon. I staben hadde han Frank Rossavik og Asbjørn Kristoffersen, sammen med kultur- og debattredaktør Hilde Sandvik – folk som alltid prøvde å tilføre debatten noe nytt,

avsløre makten og bore ned i hva ting *egentlig* handler om.

Som gjestekommentatorer tok han inn folk som Morten Strøksnes og Jon Hustad. Ingen av dem bergensere, men ideen om en regionavis var større enn Powerpoint-presentasjons kulepunkt om *dekningsområde*. Det som betydde noe, var at de kunne gi et annet perspektiv på verden og Norge enn hva andre meningsbærere gjør.

Men det egentlige problemet med dagens politiske debatt er ikke at den risikerer å fornærme noen: Problemet er at den sjelden virkelig *engasjerer oss*.

Den siste bergenser, 2012

Spissformulert spurte han om når pressen skal begynne å kvotere inn journalister fra Frp og KrF. «Den ensidige, nokså smale rekrutteringen til journalistyrket fra en akademisk middelklasse som ofte tenker forunderlig likt, burde i det minste oppta alle som bryr seg om meningsmessig mangfold. Slik journalister i teorien gjør.» («Den redigerte virkeligheten», 2013)

Selv kom jeg inn i avdelingen etter Sjur Holsens død, da Rossavik hadde tatt over stolen som politisk redaktør. Etoen i avdelingen, som stammet tilbake til Eilertsen og Holsen, stod sterkt: Man skulle være konsekvent, men aldri forutsigbar. Det var et poeng å gi debatten nye perspektiver, ikke gjenta det samme som alle andre skrev. Og

friske fraspark var oppfordret, så mye at Frank nok slapp gjennom mer fra en overivrig 21-åring enn godt var for noen.

«Det egentlige problemet med dagens debatt er ikke at den risikerer å fornærme noen. Problemet er at den sjelden virkelig engasjerer oss. Selv når de store ordene tas i bruk – slik det skjer ustanselig i nettdebattene – kan de ikke skjule at meningsinnholdet ofte er slett eller uklart. Dermed har vi begynt å tro at det er en motsetning mellom det å uttrykke seg skarpt og det å ha noe viktig på hjertet.» («Den siste bergenser», 2012)

Ti år senere vil neppe noen argumentere for at den redigerte samfunnsdebatten har blitt rausere eller mer mangfoldig. Hvis den har blitt spissere, så er det i feil retning, mot de hårsåres diktatur, der ethvert feilsteg skal angripes og avsenderen dømmes. En skarpere og ærligere debatt trenger ikke bety mer polarisering.

Tvert imot: Jeg tror mye av polariseringen skyldes at man stadig snakker forbi hverandre, ikke åpner for nyansene, og heller skyver symbolsakene foran seg.

Kantene

Jeg tenker på Sjur Holsen når jeg ser debatten som fulgte etter Trygve Slagsvold Vedums finanstale tidligere denne måneden, der han sa at «Målet er at flest mulig skal jobbe. Derfor må det lønne seg å stå opp om morgenen».

Politikere, journalister og samfunnsdebattanter står fritt til å velge hva man skal bruke tiden sin på. Mange valgte å bruke tiden sin på de fire siste ordene i den uttalelsen.

VG-kommentator Shazia Majid sier seg helt enig i at det skal lønne seg å jobbe, men bruker spalteplassen sin på å si at det er retorikken som er problemet. «Den sier implisitt at mange som er på trygd, kunne egentlig vært på jobb. Men de orker ikke stå opp om morgenen, som alle oss andre», skriver hun. «Det igjen impliserer utstrakt trygdebedrageri.»

Finansministeren kostet på seg et enkelt språklig bilde i en ellers grågrå tale om statsbudsjettet, og det skal tolkes i absolutt verste mening. At det finnes folk på trygd som er fysisk i stand til å jobbe, det finnes det nok av trygdemottakere som bekrefter selv. Å bruke et lett språk for å beskrive det, er ikke å implisere trygdebedrageri.

Hva slags politikere og samfunn får vi da, hvis alle kantene i språket må files bort for ikke å bli kjeppjaget av torget?

Det som nå har skjedd, er at en helt nødvendig debatt om sysselsetting har sporet av. Arbeidsledigheten er på lave 3,5 prosent, men 10,7 prosent av alle mellom 18 og 67 år går på uføretrygd. Det går så det griner i arbeidsmarkedet, men ikke for alle, og trygdeutgiftene fortsetter å vokse.

Drømmen om en ærlig debatt drukner i en samtale om retorikk.

Nei, da leser jeg heller Holsen fra 2006, som skrev dette med LO som mottaker av kritikken:

«For ærlig talt – hvor brutalt er egentlig det norske arbeidslivet?», spurte han. «Om vi for en gangs skyld ser oss selv litt utenfra, vil vi se et arbeidsliv som i hovedsak er et godt sted å være. Vi vil se et høyt lønnsnivå, korte dager, lang ferie, stor grad av medbestemmelse, AFP, liberale

permisjonsregler, en sjenerøs sykkelønsordning og HMS-turer til Reykjavik og Paris.»

«I konsensus-Norge er det kynisk og hjerterått å påpeke at det som skulle være et sikkerhetsnett for de få, er blitt en hengekøye for de fleste. At friske mennesker lar andre jobbe for seg, er derimot greit. Gerd-Liv Valla og alle hennes meningsfeller får ha meg unnskyldt, men jeg synes moralen er like tynn som logikken.» («Brutale myter», 2006)

Man måsta jamføra

Denne realitetsorienteringen om arbeidslivet viser sampoleren Holsen.

Sjur Holsen skrev hovedfagsoppgave i sammenlignende politikk. Det tok ham ut i verden som diplomat i Chile og Spania, og han tok det hjem som kommentator. Noen eksplisitte Rokkan-referanser finner man, men som regel ser man studiebakgrunnen i tilnærmingen til sakene. Som å sette dagens Bergen inn i kontekst av den norske nasjonsbyggingen.

Eksempelet fra «Brutale myter» er likevel best, for gjennom årene ber han leseren igjen og igjen om å se over grensene og ja, sammenligne politikken.

Noen ganger for at vi skal se hvor godt vi faktisk har det.

Andre ganger for å minne om at Norge kan lære noe av verden der ute:

«Hvis det fortsatt er interessant for mennesker i utenforlandet Norge å sammenligne seg med andre, bør vi gjøre nettopp det. Ofte og mye. Det handler dypest sett om å åpne øynene for hva verden der ute kan lære oss, noe som best kan skje ved at flere skolebarn, studenter og

arbeidstakere reiser ut i verden og blir eksponert for andre fagtradisjoner og nye krav- og forventningshorisonter. («God morgen, Norge», 2009)

Eller for å si at det blir folk av barn i andre land også:
«Norsk barneoppdragelse oppstår på skjæringsflaten mellom kalkulatoren, TV 2 hjelper deg og det departementale rundskrivet. Og selvsagt: Den er udiskutabelt best i verden.» («Helt loco», 2013)

Norge lever i en boble.

En Sjur Holsen i dag?

Kommentar-sjangeren er merkelige greier. Det er subjektiv journalistikk, som høres ut som en selvmotsigelse. Avisene setter mye på trykk under vignetten «kommentar», selv om det egentlig er helt ulike sjangre.

Noe er politiske analyser – hvorfor gjør politikerne som de gjør og hva kan konsekvensen bli. Noe er politiske meninger – derfor burde regjeringen gjøre ditt eller datt. Noe er observasjoner, halvtvgde umiddelbare reaksjoner på en pressekonferanse som var over fem minutter tidligere. Noe er ren spekulasjon om hvordan nærmere tre millioner velgere tenker før de legger en seddel i valgurnen.

Artiklene som er omtalt her, er fra skjæringspunktet i den digitale transformasjonen av mediebransjen. De ble skrevet for *side 3*, ikke for nettet, noe som særlig blir tydelig av overskriftene; de er finurlige, ikke klikkvennlige.

Kommentatorens tidspress var – eller ble opplevd som – mindre pressende. «En statsminister fra Bergen», sitert uførlig tidligere her, ble publisert en hel uke

etter DN-reportasjen den reagerte på. I dag ville en bergenskommentator måtte reagere umiddelbart for ikke å bli irrelevant. Da får man ikke tid til å finne formuleringer som «Etter krigen, da Arbeiderpartiet og NRK tok over nasjonsbyggingen, og prøvde å presse hele Norge inn i en brun Martin Kolbergdress, ble ikke Bergen en gang invitert inn i prøverommet».

Kommentarfaglig, i den grad det finnes noe sånt, synder Sjur Holsen mot veldig mange av de reglene flere kommentatorer bevisst eller ubevisst følger, og som jeg selv sverget til. Jeg mente en kommentator skulle styre unna «jeg», fordi saken skulle tale for seg selv; avsenderen bør være irrelevant. Jeg steiler av enhver bruk av det store «vi»-et, noe jeg lærte av BTs Asbjørn Kristoffersen, som jeg kan tenke meg heller ikke likte hvordan Holsen generaliserte om nordmenn og bergensere.

Men sjangeren hans var noe litt eget, så vidt jeg kan se kun videreført av hans etterfølger, nå Aftenposten-kommentator, Frank Rossavik. Holsen minner ofte mer om en spaltist enn den typiske politiske kommentatoren. Mer «Jeg har lest denne boken, den bør dere også lese» og mindre «Se disse tallene på meningsmålingene, de går jo opp og ned innenfor feilmarginen, alle sammen!».

Den personlige, lettbeinte stilen i Holsens tekster, har ikke sin like i noen norske mediehus i dag. Det er det kanskje grunner til.

Den første grunnen har vi vært innom: De hårsåres diktatur. Dagens umiddelbare tilbakemeldingskultur må gjøre noe med dem som skriver. Hver

setning kan bli klippet og delt og skape et helsikes lurveleven uten kontekst. Mange skrivende mennesker vil nok påstå at det ikke påvirker dem, men jeg tror ikke vi kommer unna at språket blir endret. Budskapet pakkes inn så ingen kan arrestere avsenderen.

Den andre grunnen er hans mange spørsmål og søken etter nyanser. Fra tekstene er det lett å finne gode sitater, men det er ikke mange setninger som ville passet inn på fronten av en moderne nettavis.

De fleste som skriver hardt og spisset, gjør det med sterke meningsytringer.

De fleste som skriver drøftende og nysgjerrig, gjør det i tørre analyser.

Veldig få skriver hardtslående refleksjoner.

Fremtiden

Sjur Holsen skrev om mye, men først og fremst skrev han om fremtiden. Han var alvorlig bekymret. For klimaendringene, for velferdsstaten, for sør-europeisk ungdom, populistenes fremmarsj, bekymret for det bergenske og det vestlandske.

Mer enn sakene i seg selv var han bekymret for samfunnets evne til å ta utfordringene på alvor.

Og her går også den røde tråden i Holsens budskap.

Det frie åpne samfunnet vi har bygget, er under press. Den eneste måten å møte det på, er ved å tviholde på det frie og åpne.

Ensrettingen er farlig. Den konforme politikken i den sentraliserte staten klarer

ikke å møte de store utfordringene. Ap og Høyre stormer mot sentrum i frykt for at velgerne vil forlate dem hvis de leverer virkelige løsninger. Takhøyde i debatten blir lavere, annerledestenkende og engasjerende debattanter får mindre rom. Vi skyver de store spørsmålene «godt inn under et loddent teppe av materiell velstand og politisk harmoni.» («En bønn for kantene», 2013)

Derfor er mangfoldet ikke bare et mål i seg selv, men også veien til et mer robust samfunn og et velfungerende demokrati.

Gi spalteplass til utfordrerne og ta dem på alvor, så skal makten få noe å bryne seg på. La lokalpolitikkerne ta flere valg selv, så får vi se om det egentlig blir så ille. Tenk gjennom én gang til om vi virkelig trenger denne nye reguleringen av næringslivet; kanskje litt frihet ikke er så farlig.

Den underliggende oppfordringen, tilpasset dagens samfunnsdebatt: Ikke løp til tastaturet fordi noen sier det som det er. Gi dem heller pepper når de *ikke* forteller det som det er.

Ærligheten bør vi takke for, også når den gjør vondt.

Få vekk det tåkete språket som gjemmer bort de meningsmotsetningene vi trenger for å gå framover. Snakk om alvoret og det som betyr noe.

Det er fristende å tro at han visste at han egentlig skrev om seg selv da han, i en tekst etter Arild Haalands død i 2012, skrev «De skarpeste stemmene stilner når vi trenger dem mest».

Overskriften var «Den siste bergenser».

